

легкого ступеня тяжкості тілесного ушкодження, де правопорушником і потерпілим може бути одна й та ж особа, отже, і склад адміністративного правопорушення буде відсутній.

Враховуючи політику лібералізації кримінального законодавства, відповідальність за порушення учасниками дорожнього руху правил дорожнього руху, що спричинило тілесне ушкодження легкого ступеня тяжкості потерпілому, треба передбачити в ст. 124 КУпАП. Отже необхідно внести зміни до ст. 124 КУпАП, виклавши її в такій редакції: «Стаття 124. Порушення правил дорожнього руху, що спричинило потерпілому тілесне ушкодження легкої тяжкості або пошкодження транспортних засобів, вантажу, автомобільних доріг, вулиць, залізничних переїздів, дорожніх споруд чи іншого майна».

Список використаних джерел:

1. Глуховері В. А. Адміністративно-юрисдикційна діяльність Національної поліції України : навч. посіб. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2016. 264 с.
2. Комзюк А. Т. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. посіб. 2-е видання, виправл. і доп. Х., 2001. 233 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : наук.-практ. коментар / за заг. ред. Р. А. Калюжного, А. Т. Комзюка, О. О. Погрібного. URL: uristinfo.net/adminpravo/131-ra-kaljuzhnij-naukovo-praktichnyu-komentar/.
4. Кримінальний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001 № 25–26. Ст. 131.
5. Про правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 № 1306. *Офіційний вісник України*, 2001 № 41. Ст. 1852.

УДК 343.132

*Захарко А. В., канд. юрид. наук, доцент, доцент
Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1216-5323>,
e-mail: a.zaharko@ukr.net*

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДБИРАННЯ У ОСОБИ ЗРАЗКІВ, ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ ПОХОДЖЕННЯ

В слідчій практиці іноді виникає необхідність відбирання в осіб зразків для проведення експертизи.

Кримінальна процесуальна регламентація порядку відбирання в осіб зразків характеризується неоднаковим визначенням цього порядку, залежно від видів отримуваних зразків (біологічних й інших тощо). У чинному КПК визначаються порядки отримання зразків за рішенням слідчого судді, за постановою прокурора та не приділено належної уваги регламентації порядку відбирання в особи зразків небіологічного походження. Треба погодитися з А. О. Яковенком у тому, що актуальність проблем процесуального порядку відбирання зразків для експертного дослідження є високою, а в судових рішеннях не завжди ретельно аналізується використаний стороною обвинувачення процесуальний порядок відбирання зразків та в ряді випадків може не надаватися відповідна оцінка допустимості зібраних доказів [1].

Навіть при з'ясуванні змісту ст. 245 КПК України виникають питання щодо сутності регламентації деяких аспектів відбирання зразків у особи.

У ст.245 КПК України регламентується, що в разі необхідності отримання зразків для проведення експертизи вони відбираються стороною кримінального провадження, яка звернулася за проведенням експертизи або за клопотанням якої експертиза призначена слідчим суддею. Зокрема, суб'єктом відбирання зразків від сторони обвинувачення може виступати крім слідчого:

1) слідчий, який звернувся до слідчого судді за проведенням експертизи (згідно з ч. 3 ст. 244 КПК клопотання про проведення експертизи розглядається слідчим суддею не пізніше п'яти днів із дня його надходження до суду. Уявляється, що факт звернення слідчого із клопотанням про проведення експертизи, коли це клопотання знаходиться на розгляді слідчого судді, втім рішення по ньому ще не прийнято, вже сам по собі надає слідчому відповідну процесуальну підставу для отримання небіологічних¹ зразків);

¹ Автор доповіді приєднується до позиції авторського колективу Методичних рекомендацій «Примусовий відбір зразків у особи для проведення експертизи» [2, с.14] про неможливість [173]

2) слідчий, за клопотанням якого експертиза вже призначена слідчим суддею (тобто, якщо в розпорядженні слідчого вже є відповідна ухвала слідчого судді про доручення проведення експертизи) також має процесуальну підставу для відбирання в особи небіологічних зразків;

3) окремим суб'єктом, уповноваженим на відбирання в особи біологічних (!) зразків відповідно до ч.3 ст.245 КПК виступає слідчий, який отримав постанову прокурора про відбирання біологічних зразків, складену за правилами, передбаченими в ст.241 КПК. Слідчий не вправі бути присутнім при відібранні біологічних зразків у особи іншої статі, коли це пов'язано з необхідністю оголювати особу, в якій відбиратимуться відповідні біологічні зразки¹. У такому разі відбирати біологічні зразки може слідчий іншої статі, якщо він включений у ЄРДР до відповідної групи слідчих по цьому кримінальному провадженню. Або слідчий може доручити відбирання біологічних зразків оперативному підрозділу в порядку ст.41 КПК. За необхідності, відбирання біологічних зразків здійснюється за участю судово-медичного експерта або лікаря. У цьому випадку воно все одно здійснюється особисто слідчим (чи працівником оперативного підрозділу) й тому не може бути в цілому доручене експерту або лікарю;

4) у разі відмови особи добровільно надати біологічні зразки слідчий суддя, суд за клопотанням сторони кримінального провадження, що розглядається в порядку, передбаченому ст.ст.160-166 КПК, має право дозволити слідчому, прокурору (або зобов'язати їх, якщо клопотання було подано стороною захисту) здійснити відбирання біологічних зразків примусово;

5) за дорученням суду відбирання зразків для проведення експертизи може здійснюватися залученим спеціалістом.

Крім перелічених суб'єктів, уявляється, що будь-яка особа, яка бере участь у кримінальному провадженні, якщо вона цього бажає, має право на підставі ст.8 КПК в порядку ст.220 КПК звернутися до слідчого з клопотанням про отримання від неї зразків. Це клопотання вирішується слідчим, прокурором у порядку ст.220 КПК.

Таким чином, суб'єкт від сторони обвинувачення для того, щоб відбирати в особи допустимі зразки, може бути різним. І вимоги, яким цей суб'єкт має відповідати, залежать 1) від етапу вирішення слідчим суддею питання про призначення експертизи, 2) від характеру зразків, які треба відібрати в особи: біологічні це зразки чи небіологічні, а також, 3) можуть залежати від ініціативності учасника кримінального провадження.

Питання про критерії належності зразків до біологічних треба віднести до сфери фахівців відповідної компетенції. Втім з цього приводу уявляється доцільним зазначити наступне.

Уявляється, що зразки почерку, користування клавіатурою електронної інформаційної системи, спеціальних фахових компетентностей із певного ремесла (скажімо, особа креслить шарж-карикатуру, чи точить ніж/інший інструмент, або ж готує їжу (як зразок для експертизи), виготовляє на замовлення фармацевтичний препарат) тощо... Такі та подібні зразки² (1) апріорі не правильно вважати біологічними, (2) в кримінальному процесуальному сенсі з урахуванням чинної регламентації треба позначати небіологічними, (3) підставою для відбирання таких зразків за відсутності попередніх відмов особи їх надавати, треба використовувати постанову слідчого, адже всі зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого, (4) хід відбирання таких зразків, звісно, відображати в протоколі відбирання зразків для експертного дослідження.

В разі відмови особи підкорятися постанові слідчого Національної поліції щодо відбирання зразків для експертного дослідження – треба використовувати ч.3 ст.245 КПК і подальший порядок проводити за правилами відбирання біологічних зразків.

Закон не передбачає відповідальності за невиконання постанови слідчого про відбирання небіологічних зразків для експертного дослідження, окрім процесуальної. Навіть скласти протокол про невиконання законної вимоги поліцейського в наведеній ситуації було

виведення критеріїв належності зразків людини до біологічних в умовах чинної нормативної регламентації.

¹ Положення викладено із застосуванням телеологічного (цільового) тлумачення за аналогією закону.

² Тобто, нероздільно пов'язані з навичками людини, штучно набутими нею як соціальною (!), а не біологічною істотою.

б неправильним, бо ознаки ст.185 Кодексу України про адміністративну відповідальність виникають тоді, коли відповідна вимога поліцейського прямо передбачена в законі, а не випливає з аналогії закону.

Таким чином, у кримінальному процесуальному законі треба приділити належну увагу регламентації процесуального порядку відбирання в особи небіологічних зразків для експертизи.

Список використаних джерел:

1. Яковенко А. О. Порухення порядку відібрання зразків для експертного дослідження як підстава визнання доказів недопустимими. *Судова правда: Judicial Truth*. URL: <https://www.facebook.com/Judicial.Truth/> (дата звернення 08.02.2019).

2. Примусовий відбір зразків у особи для проведення експертизи : метод. рекомендації для практик. підрозділів / [О. В. Лускатов, В. В. Рогальська, А. І. Терещенко, В. Д. Людвік, К. М. Пантелєєв, Н. В. Павлова, Г. С. Бідняк]. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 36 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/pdf> (дата звернення 08.02.2019).

УДК 343.98

*Павлова Н. В., канд. юрид. наук, доц., ст. викладач
Дніпропетровського державного університету внутрішніх
справ,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8231-5636>,
e-mail: Pavlova_Natalia_vvv@ukr.net*

ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ СПЕЦІАЛІСТА ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

При розслідуванні кримінальних правопорушень можуть виникнути питання, що виходять за межі професійних знань слідчого, і їх вирішення потребує втручання обізнаних осіб, котрі володіють спеціальними знаннями у певній галузі науки, техніки, мистецтва та ремесла. Не дивлячись на те, що чинним КПК України передбачається використання спеціальних знань тільки через залучення спеціаліста до участі у слідчих (розшукових) діях і призначення та проведення судової експертизи, насправді форми використання спеціальних знань можуть виходити за межі процесуальних і набувають непроцесуального характеру.

У криміналістичній літературі іноді відстоюються думки, що непроцесуальна форма не може існувати взагалі і використовуватися при встановленні істини у кримінальному провадженні, адже розслідування злочинів є кримінально-процесуальною діяльністю, а це виходить за її межі. Натомість, вважаємо неможливим на законодавчому рівні передбачити всі випадки, в яких може знадобитися допомога обізнаних осіб і прописати порядок дій таких осіб. Як на наш погляд, єдиною принциповою вимогою є дотримання прав, свобод та законних інтересів осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, та залучення спеціаліста не всупереч кримінально-процесуальним нормам.

Важливим також є зберігання ініціативності та самостійності з боку слідчого під час залучення спеціаліста, а не передавання йому повністю своїх повноважень. Ще О. І. Вінберг в радянські часи зазначав, що «спеціаліст – це особа, яка не підмінює слідчого, а це обізнана у певній галузі особа, покликана своїми спеціальними знаннями допомогти слідчому у всіх тих випадках, коли з питань, що мають значення для справи, потрібна його допомога» [1, с. 18].

Під час проведення слідчих (розшукових) дій в нагоді стане технічна допомога слідчого з боку фахівців, які, використовуючи сучасні технічні можливості фіксації доказової інформації, розвантажать слідчого і спрямують його зусилля на тактичну складову.

Так, за умов належного застосування фото- та відеофіксації цифровою технікою, під час проведення обшуку, огляду, слідчого експерименту тощо, досягається максимальна фіксація ходу та результатів слідчої дії, з максимальною зосередженістю слідчого на тактичній складовій. Після чого спільно зі слідчим можна переглянути записи при низькому темпі перегляду, звертаючи увагу на важливі моменти.

До того ж, згідно із ч. 2 ст. 104 КПК України, якщо допит фіксується за допомогою технічних засобів, текст показань може не вноситися до відповідного протоколу за умови, що жоден з учасників процесуальної дії не наполягає на цьому. У такому разі у протоколі зазначається, що показання зафіксовані на носії інформації, який додається до нього. У таких випадках особливо доцільно залучати спеціаліста для застосування ним науково-